

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17511112>

Величко Лев,

к. ф.-м. н. доцент,

Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,

ORCID: 0000-0003-0191-4843, e-mail: lvlychko@yahoo.com

Білаш Оксана,

к.е.н., доцент,

Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,

ORCID: 0000-0001-7515-7641, e-mail: oksana.bilash@gmail.com

Сорокати Микола,

к. ф.-м. н. доцент,

Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,

ORCID: 0000-0003-4930-5836, e-mail: sorokm40@gmail.com

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТОМ ІНТЕРЕСІВ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

АНОТАЦІЯ. Конфлікт інтересів (КІ) у наукових дослідженнях залишається однією з ключових проблем академічної доброчесності, впливаючи на достовірність результатів, рецензування та практику публікацій. Ефективне управління КІ забезпечує прозорість, довіру та сталий розвиток науки. У статті досліджуються механізми виявлення, запобігання та управління КІ на інституційному, національному та міжнародному рівнях. Дослідження базується на аналізі академічних публікацій, етичних рекомендацій та політик, прийнятих провідними дослідницькими організаціями. Результати показують, що проактивне розкриття інформації, прозорі механізми фінансування та впровадження кодексів поведінки є найефективнішими стратегіями мінімізації ризиків, пов'язаних з КІ. Підкреслюється, що успішне управління КІ вимагає поєднання освітніх заходів, регуляторних баз та організаційної етики. Рекомендації включають створення обов'язкових навчальних програм з питань КІ, посилення ролі етичних комітетів та розробку єдиних міжнародних стандартів. Ці заходи можуть значно зміцнити довіру до наукових знань та сприяти підвищенню довіри громадськості до науки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: конфлікт інтересів, академічна доброчесність, наукові дослідження, етика публікацій, прозорість, етичні комітети.

ВСТУП. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції науки в суспільні й економічні процеси проблема управління конфліктом інтересів (КІ) набуває особливого значення. Наявність фінансових, інституційних чи особистих інтересів може поставити під сумнів об'єктивність досліджень. Брак ефективних механізмів урегулювання КІ здатен призвести до спотворення результатів, зниження довіри до наукових установ і порушення принципів академічної доброчесності. Саме тому вивчення практик управління КІ є актуальним та необхідним.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ. У ході дослідження застосовано: аналітичний метод — для систематизації теоретичних положень щодо КІ; порівняльний аналіз — для зіставлення міжнародних і національних практик управління КІ; контент-аналіз — для вивчення нормативних документів та етичних кодексів. Наукова база, яка аналізувалася, включала документи Комітету з етики публікацій (COPE) та наукові статті.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Конфлікт інтересів у науковій діяльності — це ситуація, коли особисті або зовнішні інтереси дослідника можуть впливати на його наукову неупередженість.

Управління конфліктом інтересів передбачає систему заходів для виявлення потенційних конфліктів; їх своєчасного декларування; оцінювання рівня ризику; застосування заходів запобігання чи врегулювання.

У міжнародній практиці управління конфліктом інтересів розглядається як елемент наукового управління, що інтегрує етичні, правові та організаційні аспекти діяльності наукових установ. В управлінському контексті це означає необхідність створення системи ризик-менеджменту, яка дозволяє виявляти, оцінювати та мінімізувати наслідки таких ситуацій.

Управління конфліктом інтересів у наукових установах включає такі ключові елементи:

- декларування інтересів — обов’язкове письмове повідомлення про потенційні або фактичні конфлікти перед початком дослідження чи публікації;
- оцінка ризику — визначення ступеня впливу конфлікту на об’єктивність дослідження;
- моніторинг та контроль — створення незалежних етичних комісій або комітетів, що здійснюють перевірку дотримання політик доброчесності;
- прозорість у публікаціях — обов’язкове розкриття інформації про джерела фінансування, співпрацю з організаціями чи іншими сторонами;
- навчання та підвищення обізнаності — проведення тренінгів з академічної етики для дослідників, рецензентів та адміністраторів.

На нашу думку, такі механізми сприяють формуванню довіри між науковцями, спонсорами, рецензентами та суспільством. Провідні наукові організації, як-от Committee on Publication Ethics (COPE), World Association of Medical Editors (WAME), National Institutes of Health (NIH, США), мають розроблені політики управління конфліктами інтересів завдяки яким зменшено кількість випадків недобросовісних публікацій і підвищено рівень прозорості науки. Вони передбачають:

- обов’язкове заповнення форм декларацій перед подачею наукової статті;
- створення незалежних комітетів для розгляду конфліктів;
- заборону участі в прийнятті рішень осіб, чиї інтереси можуть бути задіяні.

Аналіз засвідчив, що управління КІ є багаторівневим процесом: індивідуальний рівень — відповідальність самого дослідника за розкриття власних інтересів; інституційний рівень — створення етичних комітетів, упровадження регламентів розкриття КІ, незалежне рецензування; міжнародний рівень — прийняття єдиних стандартів, що визначають прозорість і відповідальність у наукових публікаціях. Рекомендації дослідження включають: підвищення ролі органів етичного контролю, регулярне навчання науковців, розробку уніфікованих стандартів для міжнародних наукових проєктів.

ВИСНОВКИ. Управління конфліктом інтересів є ключовим елементом підтримання академічної доброчесності. Ефективні стратегії управління КІ забезпечують довіру до результатів наукової діяльності, підвищують якість досліджень та сприяють розвитку міжнародної співпраці. Серед найбільш дієвих інструментів управління КІ виокремлено такі: обов’язкове декларування джерел фінансування; незалежний зовнішній аудит досліджень; освітні програми з академічної доброчесності; створення бази даних про потенційні КІ. Теоретичне значення роботи полягає в систематизації підходів до управління КІ, а практичне — у виробленні рекомендацій для науковців та організацій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Committee on Publication Ethics (COPE). (2019). Code of conduct and best practice guidelines for journal editors. Available from: <https://publicationethics.org>
2. Resnik, D. B., & Elliott, K. C. (2013). Taking financial relationships into account when assessing research. *Accountability in Research*, 20(3), 184–205. <https://doi.org/10.1080/08989621.2013.788383>

Velychko Lev,
PhD, Associate Professor,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy,
ORCID: 0000-0003-0191-4843, e-mail: lvelychko@yahoo.com

Bilash Oksana,
PhD, Associate Professor,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy,
ORCID: 0000-0001-7515-7641, e-mail: oksana.bilash@gmail.com

Sorokatiy Mykola,
PhD, Associate Professor,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy,
ORCID: 0000-0003-4930-5836, e-mail: sorokm40@gmail.com

MANAGEMENT OF CONFLICTS OF INTEREST IN SCIENTIFIC RESEARCH

ABSTRACT. *Conflict of interest (COI) in scientific research remains one of the key challenges for academic integrity, influencing the reliability of results, peer review, and publication practices. Effective management of COI ensures transparency, trust, and sustainable development of science. This article explores mechanisms of identifying, preventing, and managing COI at institutional, national, and international levels. The study is based on an analysis of academic publications, ethical guidelines, and policies adopted by leading research organizations. Results indicate that proactive disclosure, transparent funding mechanisms, and the introduction of codes of conduct represent the most effective strategies for minimizing the risks associated with COI. The article highlights that successful management of COI requires a combination of educational measures, regulatory frameworks, and strong organizational ethics. Recommendations include establishing mandatory COI training programs, enhancing the role of ethics committees, and developing unified international standards. These measures can significantly strengthen the credibility of scientific knowledge and contribute to improving public trust in science.*

KEYWORDS: *conflict of interest, academic integrity, scientific research, publication ethics, transparency, ethical committees.*